

TAHA AKYOL

DÜNYAYI BÖLEN DEVİRİM

—
Araştırma
İnceleme
—

Sovyet Sosyalizminin
Yükselişi ve Çöküşü

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Atatürk'ün Anayasası 1924
Neden 29 Ekim?
'Laf Dinlemedi' Merkez Bankası Nereden Nereye?
Kuvvetler Ayrılığı Olmayınca
Onlar da Kahramandı
Hayat Yolunda
Türk'ün Ateşle İmtihanı 1921-1922
1919 - 1920 Mondros, Sevr ve Kuva-yı Milliye
1914-1915 Felaket Yıllarında Osmanlı ve Ermeniler
101 Kitap
Türkiye'nin Hukuk Serüveni
Bilinmeyen Lozan

Açık ve Gizli Oturumlarda Lozan Tartışmaları
Rumeli'ye Elveda
Atatürk'ün İhtilal Hukuku
Babam Adnan Menderes
Ortak Acı, 1914: Türkler ve Ermeniler
Ama Hangi Atatürk
Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet
Medine'den Lozan'a
Hariciler ve Hizbullah
Hayat Yolunda
Bilim ve Yanılgı
Kitaplar Arasında

DÜNYAYI BÖLEN DEVRİM

Sovyet Sosyalizminin Yükselişi ve Çöküşü

Yazan: Taha Akyol

Editör: Hülya Balcı

Yayın hakları: © 2026 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Ocak 2026 / ISBN 978-625-5683-84-7

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Taylan Polat

Sayfa uygulama: Gökçen Yanlı

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Dünyayı Bölen Devrim

Sovyet Sosyalizminin Yükseliş ve Çöküşü

Taha Akyol

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

Önsöz	7
1. Çarların Rusyası.....	9
2. Entelijansiyanın Rusya'sı.....	37
3. İlk Patlama: 1905.....	73
4. Lenin hazırlanıyor	109
5. Savaş ve devrim	147
6. Lenin iktidarda.....	183
7. Devrimci terör	219
8. Lenin'den Stalin'e	259
9. Stalin	299
10. Devrim'in hukuku	335
11. Çöküş.....	369
Sonsöz: Totalitarizmin çöküşü	413
Kaynakça	435
Dizin	443

Önsöz

Elbette Sovyet sosyalizmi çöktü, tarihte kaldı. Fakat insanların dersler çıkarması gereken büyük bir tecrübe olduğu inkâr edilemez. Özellikle demokrasilerin krize girdiği, otokrasilerin yükseliş gösterdiği zamanımızda Sovyet tecrübesi son derece değerli dersler içeriyor.

Otokrat çarlıktan totaliter sosyalizme geçen Rusya'nın bugün de zamane otokratlarının tipik örneği olan Putin'in yönetimi altında olması tarihin eseridir.

Kitap, çarlık döneminde başlayan hızlı sanayileşmenin Marksist-Leninist ihtilale sosyolojik zemin hazırlaması, buna dayanarak Sovyet sosyalizmin vahşi metotlarla da olsa yükselişi ve sanayileşmiş bir ülkenin rasyonelite ve özgürlük ihtiyaçlarına cevap veremeyen sistemin çöküşünün hikâyesidir.

Başka bir deyişle, çarlık rejimi ve Hristiyan ortodoksiden, Sovyet rejimine ve Marksist ortodoksiye geçiş, uzaya gidiş ve nihayet iç zaafı sebebiyle çöküş.

Rusya her zaman dikkatimi çekti. Bu hem Osmanlı-Rus savaşlarından hem de anti-komünist olmamdan gelir. Gorbaçov döneminde sistemin çöküşüne de gazeteci olarak şahit olmuş, Moskova'ya gittiğimde Sovyet yayınlarından kitaplar almıştım. 1979'da yayımladığım *Politikada Şiddet* adlı kitabımın yüz elli sayfası Rus İhtilali'yle ilgiliydi.

Fakat aklımda böyle bir kitap yoktu. Değerli dostum Besim Tibuk'la öteden beri sohbetlerimizde piyasa ekonomisi ve sos-

yalizm, totaliter sistemler gibi konuları konuşurduk. Bana büyük Fransız tarihçisi François Furet'nin teşvikleriyle yayımlanan 800 sayfalık *Komünizmin Kara Kitabı*'nı verdi. Gorbaçov dönemi ekonomisi hakkında söylediklerinden yararlandım. Sovyet tecrübesi hakkında bir kitap yazmam için ısrarlı tavsiyeleri oldu. Baktım, yazabilirim; iki yılda bu kitabı yazdım. Besim Tibuk'a teşekkür ediyorum.

Dostum Cem Kozlu'ya da teşekkür ederim, kütüphanesinde konuyla ilgi kitapları bana  yıla yakın emanet etti.

Doğan Kitap Yayın Direktörü Cem Erciyes ve bilgili, dikkatli editörüm Hülya Balcı'ya, kitabın sayfalarını ve kapağını hazırlayan Gökçen Yanlı ve Taylan Polat'a teşekkürlerimi burada tekrar ifade ediyorum.

Taha Akyol
Fulya, 7 Ocak 2026

Çarların Rusyası

1917 Ekim’inde Rusya’da iktidarı alan Bolşevik Devrimi gerçekten dünyayı böldü. Dünya Soğuk Savaş dönemine girdi. Avrupa’da pek çok aydın, özellikle de Alman, Fransız ve İtalyan aydınları, Bolşevik türü devrime, Bolşevik türü sosyalizme kendilerini adarcasına inandılar.

Doğu Avrupa’dan Çin’e, Kuzey Kore’ye kadar birçok ülke komünistlerin yönetimi altındaydı.

Sovyet tecrübesi, rengi ne olursa olsun, tüm totaliter sistemlerin doğuş, yüksel iş ve çöküş sebeplerini anlamak bakımından çok değerli bir laboratuvardır. Otoriter popülist akımların yükselmekte olduğu zamanımızda bu laboratuvardan alınacak çok dersler vardır.

Lenin, iktidarı ele geçişişinin üçüncü yılında, 1920’de yayımladığı *Sol Komünizm* adlı kitabında şöyle yazıyordu:

Eğer Bolşevizm, 1917’den 1920’ye kadar, inanılmayacak kadar zor şartlar içinde, en sıkı merkezileşmeyi ve demir disiplini sağlayıp gerçekleştirebildiyse, bunun sebebi, sadece Rusya’nın birçok tarihi özelliğinde yatmaktadır...¹

Doğrudur, Ekim Devrimi, “sadece Rusya’nın tarihi özelliği” sayesinde gerçekleşti. Lenin’in eserlerinde tarihi Rus despotiz-

1. V. I- Lenin, ‘*Sol’ Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, Sol Yayınları, 1975.

mine, despotizmin çözülmesinin yarattığı kaotik süreçlere sık sık referansta bulunmuş olması da bunu gösterir. Bolşevik devrim fikriyle otokratik Rus tarihi arasında ilişkiyi görmek için Korkunç İvan (1530-1584) ve ondan yaklaşık yüz elli yıl sonraki I. Petro (1672-1725) örneklerine göz atmak yeterli olacaktır.

İvan ve Petro

Bu iki çar hem müstebit bir otokrasi hem de devirlerine göre modern devlet kurdular: Bu düzenin Lenin'in deyişiyle "inanılmayacak kadar büyük" şaşkınlıklara, savrulmalara, kanlı çatışmalara sürükleneceğini 19. yüzyıl başında sezenlerden biri büyük Rus şairi Aleksandr Puşkin'dir. 1799'da Moskova'da doğmuş, 38 yaşındayken bir düelloda öldürülmüştü. Tuhaf bir sezgiyle Çarlık Rusya'sının terör ve devrimle akıl almaz felaketlere sürükleneceğini görmüştü. Puşkin'in şiiri şöyle başlar:

İstersen öldür, bir iz görünmüyor.
Şaşırdık yolumuzu, ne yapsak ki,
Bizi dağlarda güden galiba şeytan,
Oraya buraya savurup duran.
Niçin bu kadar çoklar, nereye sürüyorlar,
Neden böyle acıklı söyledikleri şarkılar?
Kötü bir ruhu mu gömüyorlar,
Yoksa cadiya düğün mü yapıyorlar?²

Despotik bir Ortaçağ toplumu olan Çarlık Rusya'sı, modernleşmenin başlamasıyla peş peşe gelen siyasi ve toplumsal depremlerle altüst olacaktı. Kilise tarafından takdis edilmiş Çar Baba'nın mutlak otoritesiyle Batı modernizminin en radikal devrim modelleri arasında "oradan buraya savrulup duran bir Rusya" ortaya çıkıyordu. Gencecik hayatlarını devrime adanmış

2. Puşkin'in bu şiiri Dostoyevski'nin *Cinler* romanının başında yer alır. Dostoyevski, *Cinler*, Varlık Yayınları 1968.

silahlı, bombalı nihilistler... Ardından, hayatlarını komünizme adanmış sıkı disiplinli, silahlı, bombalı Bolşevik devrimciler!.. “Şaşırdık yolumuzu, ne yapsak ki, neden bu kadar çoklar, nereye sürüyorlar?”

Rus edebiyatının dev isimlerinden Dostoyevski 1872’de yayımlanan *Şeytanlar* adlı romanında Rusya’yı kana bulayacak nihilistlerin estirdiği devrimci terör kasırgasını yazmıştı. Dilimize *Cinler* veya *Ecinniler* gibi adlarla da çevrilmiştir.

Batı’da “akılcı” ve “materyalist” olan Marksizm, Rusya’da mistik bir “materyalizm dini” haline gelmişti! Raymond Aron’un deyişiyle “seküler din” olarak Marksizm-Leninizme “iman” etmişlerdi. Batı’da tartışan, sokak gösterileri, grevler, hatta ayaklanmalar yapan Marksizm, Rusya’da Ortodoks bir materyalizm, itikat, bir “devrim dini” haline geldi. Farklı görüşleri aforoz etti, idam etti, ezdi, susturdu. Komünizmin devrimle iktidara geldiği ülkelerin hepsinin despotizm geleneği güçlü, yeterince gelişmemiş, bireysel özgürlükleri özümsememiş ülkeler olması önemlidir.

Despotizm geleneği

Rusların tarihi çok eskilere gitmekle beraber, tarihçiler Moskova Beyliği’nin Rusya devletine dönüşmesini, III. İvan’ın 1462’de Moskova Büyük Knez’i (Beyi) olmasıyla başlatıyor. Asırlarca devam edecek despotizmi kuran ise, 16. yüzyılda IV. İvan’dır, yaygın unvanıyla Korkunç İvan. Rus tarihçi Szamuely, Rus despotizminin ilk teorisyeni olarak nitelediği Peresveto (öl. 1550) tarafından çara hitaben yazılan öğütleri nakleder:

Sovyet sinemasının ünlü yapımcısı
Sergey Eisenstein’in filminde
Müthiş İvan

Eğer hükümdar tahtında nazik ve çekingen ise hükümdarlığı zayıflar ve şanı azalır. Eğer hükümdar tahtında korkutucu ve bilge ise, o zaman krallığı büyür ve şanı her ülkede yankılanır. Eğer insanlar büyük bir korku içinde tutulmazlarsa, asla yasalara uymazlar. Dizgin olmadan bir at binicisinin altında nasıl ise, korku olmadan krallık da hükümdarın altında odur.

Bu despotik anlayış, Korkunç İvan'ın paranoyak ve sadist mizacına tam uyuyordu. Szamuely, İvan'ı şöyle anlatır:

Politikası, ileri görüşlülük ve paranoyanın tuhaf bir karışımıydı. Bu kombinasyon sıkça onun halefleri tarafından yüzyıllar boyunca yeniden üretildi. İvan, Rus topraklarını birleştirme sürecini mantıklı bir sonuca ulaştırarak boyarların [soylular] büyük bir kısmını, eski irsi prensleri, onların soyundan gelenleri, aileleri ve hanedanları öldürerek gerçekleştirdi...

Devlet politikası haline gelen kitlesel cinayetlerin en iğrenç örneği, Novgorod şehrinin trajik kaderiydi. 1570 yılında çar, bu muhteşem ve zengin şehrin sadakatinden şüphe duymaya başladı. Neden şüphe duyduğu kesinlikle anlaşılamaz, çünkü ihaneti düşündürecek hiçbir kanıt bulunamadı. İvan, anlaşılmaz bir sebeple, Rusya'nın tek önemli uluslararası ticaret merkezi olan bu şehre ansızın çullandı ve kendi değerli mülklerinden biri olan bu şehri sistematik bir soygun, talan ve yağmalamaya tabi tuttu. Binlerce, belki de on binlerce barışçıl insan, hükümdarlarının taşkın hayal gücünden doğan çeşitli şeytani yöntemlerle öldürüldü: Kazığa oturtma, derisini canlı canlı yüzdürme, kaynatma, şişlerde çevirme, devasa tavalarda kızartma, bağırsaklarını dışarı çıkarma ve en merhametli olarak boğma!

Novgorod asla toparlanamadı ve Rusya bu şehri kaybetti...³

Rus tarihçi satırlarının devamında, IV. İvan'ın zihniyetini,

3. Tibor Szamuely, *The Russian Tradition*, Fontana Press, 1989. s. 44.

“tedhiş politikası... korkuyu üretmek için en iyi yöntemdi ve korku itaatin en sağlam temeliydi” diye belirtir. İvan, bu amaçla Kremlin’den ayrı, tamamen kendi adamlarından oluşan yeni bir saray (*opriçnina*) kurmuş, orada doğrudan kendi emrinde *Opriçniki* (saraylı, saray adamları) denilen bir terör teşkilatı yaratmıştı.:

Çar İvan’ın terör politikasının başlıca araçları, Rusya tarihindeki ilk siyasi polis olan *Opriçniki*’lerdi. Bu 6.000 seçilmiş katilin oluşturduğu birim, sadakatsizliğin en önemsiz tohumlarını bile kökünden kurutmak amacıyla...

Opriçniki’ler unutulmayacak bir isim bıraktılar ve Rus geleneğinin en kalıcılarından birini oluşturdular. Siyasi polis; kurumlarıyla, siyah üniformaları ve daha da korkutucu köpek başlı amblemleriyle, çarın daha da iddialı bir girişimi olan ülkenin neredeyse yarısını kapsayan tam anlamıyla gerçek bir polis devleti kurma girişiminin sadece bir parçasıydı...

Opriçniki, Çeka, GPU

Korkunç İvan, her türlü katliamı, zulmü kendi yetkisi sayan, otoritesine hiçbir hukuki, dini ve insani sınır tanımayan despotik bir devlet geleneğini yerleştirdi. *Opriçniki*’ler despotik devletin istihbarat, cinayet ve katliam aygıtıydı. Bolşeviklere kalan miras da bu olacaktı: Lenin’in kurduğu gizli polis teşkilatı Çeka ve sonraki adıyla GPU... Tarihçi Bertram D. Wolfe, *Opriçniki*’lerin, 1922’de Sovyetler’in kurduğu GPU adlı gizli polis teşkilatına benzediğini belirterek şöyle yazar:

Bu durum dünyanın en büyük bürokrasisini yaratmıştır. 16. yüzyılda Müthiş İvan zamanında irsi asalet sistemi kaldırılmaya, yerine devlete hizmet ve güvenlik esası (*Opriçnina*, GPU’yu hatırlatan bir kuruluş gibiydi) getirilmeye başlanmış ve 18. yüzyılda Büyük Petro zamanında bu iş tamamlanmıştır.⁴

4. Bertram D. Wolf, *Devrim Yapan Üç Adam*, çev. Yunus Murat, Kuzey Yayınları 1985, cilt 1, s. 24.

Korkunç İvan'ın arkasından gelen çarlar, yaşadıkları zamana göre bazı reformlar yapacaktı. Fakat bütün çarlar mutlakiyetçi otokrasiyi devam ettirdiler, ellerindeki hiçbir yetkiyi hiçbir kuruuma devretmediler.

Tarihçi Kurat, “yarı deli bir adam” olarak nitelediği IV. İvan'ın aynı zamanda mistik hezeyanları olduğunu anlatır:

Çar başrahip telakki edilir. İki oğlu, İvan ve Fedor'u yanına alarak çan kulesine çıkar ve zangoçluk yapardı. Sonra 'tarikat arkadaşları' ile birlikte ayin icra edilirdi. Bu esnada çar kafasını yere, taşa vurarak o kadar çok secde ederdi ki, alnında uzun zaman kan izleri belli olurdu. Ayini müteakip sofraya oturulur ziyafete başlanırdı... Ziyafet esnasında çar yerinden kalkar, yakın odaların birinde işkence edilenlerin yanına gider, işkence tatbikatına bizzat iştirak ederdi. Çara kimse bir tek sözle itiraz edemezdi. Metropolit Philip, İvan'ı kanlı yolsuzluklarından ötürü ikaz etmek ve insafa davet etmek istediğinde... boğularak öldürülmüştü.⁵

Özellikle, boyarlar denilen ve çara direnme gücü olan büyük toprak sahibi soyluların kanla tasfiye edilmesi, kalan toprak sahiplerinin ise çarın memurları haline getirilmesi önemlidir. Lenin ve Stalin de toprak sahipleriyle birlikte burjuvaziyi böyle yok edeceklerdir. Korkunç İvan'dan itibaren toprak sahibi aristokrasi, aileye ve sosyal statüye dayanan bağımsız bir sınıf olmaktan çıkmış, çarın emrine tabi devlet hiyerarşisi içine alınmış ve “militarize” edilmiştir. Szamuely bunu “çarlığın hizmetindeki soyluların tam bürokratikleştirilmesi” olarak tanımlar. “Eski soy ve aile gururunun artık kendi başına pek bir değeri yoktu. Sosyal konum, hizmet rütbesine göre belirleniyordu...”⁶

Rus soyluların devletteki yerine göre sosyal imtiyazlarından

5. Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu 2014, s. 166-167

6. Tibor Szamuely, a.g.e., s 130-131.

oluşan “Rütbeler Tablosu” ile komünizm döneminde bu defa partideki-devletteki kademeye göre oluşan imtiyazlı “Nomenklatura” sınıfı, feodal otokrasiden Bolşevik otokrasiye geçişin ifadesidir.

Rus soyluları o kadar devletle bütünleşmişti ki, 1850’lerde polis şefi Çar I. Nikolay’a takdim ettiği raporda şöyle diyordu:

Toprak beyleri hükümdarlığınızın en güvenilir siperidir. Hükümdarlık toprakları üzerinde toprak beylerinin devamlı bir şekilde icra ettikleri teyakkuz ve nüfuzun yerini hiçbir ordu tutamaz. Toprak beyleri denen adamlar devletinizi koruyan sadık ve uyku-bilmez köpek gibidir. Bulundukları yerde kendiliğinden bir polis gibi iş görmektedir. Toprak ağasının nüfuz ve iktidarına son verilirse halk bir sel gibi boşanacak, zamanla çar hazretlerinin kendileri için bile tehlike arz edecektir...

Baş böyle düşünürse onun “köpekleri” ne yapmazdı ki... Toprak sahiplerinin ve memurların kırıbaçıyla ölesiye dövülen, soğukta dondurularak veya ateşte yakılarak öldürülen, ırzına tecavüz edilen, hayvan yerine arabalara koşulup efendinin atlarına arpa taşıtılan, pis, kirli, sefil ve kendini votkaya vermiş milyonlarca köylü...

İtaatkârdılar, ama şimdilik!

Kilise de çara sadık olmanın ötesinde, çarın emrinde bir ruhani sınıftı. Bu sistem, Ortodoks Bizans’tan alınmıştı.

Bizans usulü Rus kilisesi

Böyle bir süreçte, kilise bir merhamet ve sosyal yardım organizasyonu haline gelerek acıları biraz olsun azaltmadı mı? Hayır... Kilise de aynı otokrasinin bir unsuruydu. Otokrasi ve din özdeş kavramlar haline gelmişti. 16. yüzyılda Rusya’daki Avusturya Büyükelçisi Baron von Herberstein gözlemlerini şöyle yazmıştı:

Çar Müthiş İvan döneminde bir işkence görüntüsü.

Çar, tebaasının hayatları ve malları üzerinde hudutsuz bir otoriteye sahiptir. Etrafındaki yüksek görevlilerden hiç kimse itiraz etmeye, hatta bir konuda ayrı davranmaya cesaret edecek güce sahip değildir. Açıkça “Çarın iradesi Tanrı’nın iradesi” diye ifade ederler.⁷

Çar, kiliseye de hâkimdir. Tarihçiler bu sistemi tanımlamak için Bizans’taki Sezaropapizm (Caesaropapism) yani sezar-papa, çar-papa kavramını kullanırlar. Hükümdar ve papa, dünyevi-siyasi otorite ve ruhani otorite ayrı değil, birdir. Bertram Wolf “Din de Sezar’ın diniydi” diyerek, köylüler için soru-cevap şeklinde yazılmış eski bir kitaptan şu alıntıyı yapar:

Soru: Çara karşı görevlerimiz konusunda din bize ne öğretmektedir?

7. Tibor Szamuely, a.g.e., s. 8.

Cevap: İbadet, sadakat, vergilerimizi ödememizi, hizmetine koşmamızı, sevmemizi, duacısı olmamızı – hepsi iki noktada toplanabilir: İbadet ve Sadakat.⁸

Ruşçada çar kelimesi, Roma imparatorluğunda diktatör sezar kelimesinin Rus dilindeki telaffuzudur. Çarlık Rusya'sı kendini Üçüncü Roma saymıştır, Bizans'ın vârisi yani...

Zaten sistem Bizans'tan gelmedir, Tarihçi Tibor Szamuely şöyle anlatır:

Rus Ortodoks ilahiyatçılar, tebaanın itaat görevi ve hatta hükümdarın tanrısal hakları konusunda Batılı ilahiyatçıların çok ötesine gittiler: Onların gözünde çar *Tanrısal Düzen*'in görülen bir dışavurumuydu, İsa'nın Vekili (Vicar) idi, dahası, sadece dünyada fani bir otokrat değil, Tanrısal güçlere sahip, yüksek ruhani bir hükümdardı. Buna 'teokratik mutlakiyetçilik teorisi' deniliyordu. Bu ilk defa III. İvan'ın hükümdarlığında, Rus teologların en meşhuru Volok'lu Joseph tarafından formüle edildi: "Çar ölümlü haliyle bütün insanlar gibidir fakat iktidarında Cenab-ı Allah gibidir."

Rus tarihçi, Ruşçadaki atasözlerini hatırlatır: 'Gökte Tanrı yerde Çar', 'Tek Tanrı tek Hükümdar', 'Tanrı'nın iradesi, Çar'ın adaleti', 'Tanrı'dan ve Çar'dan başka kimse yoktur', 'Gökte tek güneş parlar, yeryüzünde de Rus Çarı', 'Her şey Tanrı'nın ve hükümdarın kudretine tabidir', 'Çar olmadan toprak dul kadındır', 'Sadece Tanrı ve Çar bilir', 'Ruhlarımız Tanrı'nın, bedenlerimiz Çar'ındır', 'Çar Tanrı'nın gözetçisidir' vb.⁹

Bu otokrasi tasvirinde Tanrı yerine Marksizm-Leninizm dogmatizmini, çar yerine de "Komünist Partisi Birinci Sekreteri"ni, Lenin Yoldaş'ı veya Stalin Yoldaş'ı koyduğumuzda otokratik devamlılık, hem de artık büsbütün totaliter hale gelmiş olarak açıkça görülür.

8. Bertram D. Wolfe, a.g.e., I, s. 52.

9. Tibor Szamuely, a.g.e., s. 88-90.

Son Rus Çarı II. Nikola ruhani ve resmi kıyafetiyle.

Ortodoks sofuluk ve çarın yanılmaz yüceliğine inanç, Bolşevizmde Marksizm-Leninizme sofuca inanç ve Lenin'in, Stalin'in yanılmaz diktatörlüğüne itaat haline dönüşecektir. Bolşevikler bu devamlılığın bilincindeydiler. Sovyetler'in son zamanlarında yayımlanan resmi bir tarih kitabında bile IV. İvan için "Müthiş / Korkunç" (The Terrible) denilmesinin "yanlış anlamaya yol açacağı", doğrusunun "Sert" (The Stern) olduğu yazılmış, kaydettiğimiz vahşi uygulamalarından hiç bahsedilmemişti.¹⁰

Geleneksel düzen çözülüyor

Siyasi-dini nitelikli *Sezaropapizm*, hükümdara hem dini bir yücelik hem siyaseten sorumsuz, sınırsız bir iktidar veriyordu. İnsanların hayatları da onun emrindedir. Bu geleneğin Petro zamanındaki durumunu Wolfe şöyle anlatır:

Akademilerin, hastanelerin, müzelerin, sanayi kuruluşlarının yaratıcısı olan Petro, daha incelmış bir şahsiyet olduğu

10. S. Schmidt, K. Tamovsky ve I. Berkhin, *A Short History of the USSR*, Progress Publishers, Moskova, 1984, s. 41.

halde, Streltsy isyanını bastırırken on iki bin kişinin kafasını vurdurmuştur. Rus tarihçi Klyuchevsky, “görev ihmali veya kendi siyasetine uymama gibi durumlarda aşırı derecede sert cezalar vermesi Petro’nun maiyetindeki insanları bile sinir hastası yapmıştı” diye yazar.

Aynı şekilde bir yüzyıl sonra, liberal kafalı ve Ansiklopedistlerin dostu olan Çariçe II. Katerina’nın imparatorluk günceleri de zincir ve kamçıyla yapılan dayak cezaları ve çok daha “normal” işkence sahneleriyle doludur. Fransız gezgini Pannenas o günleri şöyle yazmıştır:

Bu zalimce işe şahit olmamak için çok dikkat ediyordum fakat o kadar sık oluyordu ki, köylerde o kadar olağan işlerdendi ki, beşeri kapris kurbanı olan zavallıların çığlıklarını duymadan geçmek mümkün olmuyordu. Rüyamda bile çığlıkları peşimde koşuyordu. Bir defa keşke Rusça bilmeseydim dedim, cezaların infazı için verilen emirleri duydukça.

Lenin, I. Petro’nun “barbar Rusya’yı Batılılaştırmak için barbarca usuller uyguladığını” yazmıştır.¹¹

Reformcu Çar II. Aleksandr

Bu düzen modern çağda sürdürülemezdi. Toprağa bağlı kölelik demek olan serflik, hiçbir sivil ya da hukuki hakkı olmaksızın efendisinin kölesi olarak çalışmaktı. Sadece muhtaç oldukları için hukuken de bu statüdeydiler. Büyük Rus ressamı İlya Repin’in 1870-1873 yılları arasında yaptığı ünlü “Volga’da mavn taşıyıcılar” tablosu, serfliğin tam bir tasviridir. Çar II. Aleksandr taç giydiğinde Rus halkının yüzde 80’i serf yani toprağa bağlı köleiydi. 1856’da İngiltere, Fransa ve Osmanlı ittifakı kar-

11. S. Schmidt, K. Tarnovsky and I. Berkhin, *A Short History of the USSR*, s. 32.

TAHA AKYOL

DÜNYAYI BÖLEN DEVİRİM

Sovyet sosyalizmi artık tarihin sayfalarında... Fakat demokrasi ve hukukun gerilediği, otokrasilerin çözüm sanıldığı çağımızda, Sovyet tecrübesinden alınacak dersler hâlâ çok canlı ve önemli.

Taha Akyol bu kitabında Rus toplumunun Ortodoks Çarlık rejiminden, kapitalizmin gelişme aşamasında, ortodoks Marksizme dayanan Sovyet rejimine geçişini sosyolojik ve siyasi yönleriyle inceliyor.

Stalin, Lenin'in attığı temeller üzerinde, totaliter metotlarla, Rusya'yı sanayi toplumu haline getirdi ve uzaya insan gönderen ilk ülke oldu. Dünyayı ikiye böldü. Sovyet başarısının sebepleri çöküşünün sebepleriyle aynıydı: Fikir ve ifade özgürlüğü ile girişim özgürlüğü olmayınca emirle bir gelişme sağlanıyor ama rekabet ve renovasyon olmayınca sistem çöküyordu.

Kitap, iktisaden gelişmiş toplum olmanın ancak özgürlük ve girişimle mümkün olacağını gösteriyor.

QR kodu okutunuz

Dijital fiyat etiketi

ISBN 978-625-5683-84-7

Sertifika no: 44919

9 786255 683847

**Doğan
Kitap**